

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός

«Η ζωή και το έργο του Πλάτωνα».

Ο Πλάτων, υπήρξε ο δεύτερος της μεγάλης τριάδας των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων -Σωκράτης, Πλάτων και Αριστοτέλης- που έθεσαν σε συνάφεια ο ένας προς τον άλλον τα φιλοσοφικά θεμέλια του Δυτικού πολιτισμού. Ήταν φιλόσοφος και συγγραφέας. Γεννήθηκε στην Κολλυτό της Αττικής το 427 π.Χ. ήταν γιός των αριστοκρατικών Αρίστωνα και Περικτιόνης. Ο πατέρας του καταγόταν από τη γενιά του Κόδρου και η μητέρα του απ' τη γενιά του Σόλωνα. Είχε δύο αδερφούς, τον Αδείμαντο και το Γλαύκωνα. Το πρώτο του όνομα ήταν Αριστοκλής, στην εφηβεία του όμως ονομάστηκε Πλάτωνας λόγω του ότι είχε πλατύ στέρνο και μέτωπο.

Ως Αθηναίος ευπατρίδης ο Πλάτων έλαβε στην παιδική και στην εφηβική του ηλικία επιμελημένη γνώση και παιδεία με τους καλύτερους δασκάλους της εποχής, για τα γράμματα, τη μουσική, τη γυμναστική. Αρχικά, ασχολήθηκε με τη μελέτη της ποίησης- αφού υπήρξε και ποιητής- όπως επίσης υπήρξε και αθλητής. Συγκεκριμένα, αναφέρεται πως ανάγνωση και γραφή του δίδαξε κάποιος Διονύσιος, γυμναστική ο Αρίστων ο Αργεΐος, και μουσική ο Ακραγαντίνος Μέτελλος. Παραδίδονται επίσης, η μαθητεία του κοντά στον Κράτυλο, οπαδό της σκέψης του Ηρακλείτου, και η ενασχόληση του με τον τραγικό λόγο. Ότι όμως υπήρξε αποφασιστικό για τον ηθικοπνευματικό του προσανατολισμό, ήταν η γνωριμία του με τον δαιμόνιο άνδρα των Αθηνών, τον Σωκράτη, σε ηλικία είκοσι χρονών. Θα πρέπει ακόμα να σημειωθεί, πως οι πρώιμες προσωπικές του φιλοδοξίες, ήταν πιθανώς πολιτικές, όμως η σχέση του με τη Σωκρατική διδασκαλία και το Σωκρατικό ήθος, μετέβαλαν οριστικά τον πνευματικό προσανατολισμό του, τον έκαναν να καταστρέψει τα νεανικά του ποιητικά έργα και τον μετέστρεψαν οριστικά στη φιλοσοφία. Άλλωστε, γρήγορα αισθάνθηκε απέχθεια για τις βιαιότητες που διαδραματίζονταν στην πόλη του. Μετά την πτώση της ολιγαρχίας, ήλπιζε να βελτιωθεί η κατάσταση με την παλινόρθωση της δημοκρατίας. Τελικά όμως, διαπίστωσε πως δεν υπήρχε θέση για έναν ευσυνείδητο άνθρωπο στην αθηναϊκή πολιτική. Η θανάτωση λίγο αργότερα του δικαιοτάτου Σωκράτους και η επακόλουθι της ψυχολογική ατμόσφαιρα είχαν και τη συνέπεια να καταφύγει ο Πλάτων μαζί με άλλους σωκρατικούς στα Μέγαρα. Τότε έκλεινε τα τριάντα του χρόνια. Στα Μέγαρα έμεινε λίγο καιρό και από εκεί πήγε στην Κυρήνη όπου παρακολούθησε μαθήματα γεωμετρίας, έπειτα μετέβη στην Αίγυπτο. Ακόμα, ταξίδεψε στην Κάτω Ιταλία και από εκεί πήγε στη Σικελία όπου συνδέθηκε φιλικά με τον εικοσάχρονο τότε Δίωνα που με σύστασή του συναναστράφηκε με τον τύραννο Διονύσιο τον Πρεσβύτερο. Εκεί όμως, πουλήθηκε από τον τύραννο Διονύσιο ως δούλος σε κάποιον Αιγινήτη, επειδή επιχείρησε να πείσει τον ίδιο για τις αρχές της δικαιοσύνης που πρέπει να διέπουν την άσκηση της εξουσίας. Έπειτα ελευθερώθηκε με λίτρα από τον Κυρηναίο τον Ανίκερη, ο οποίος ήταν πληροφορημένος για την προσωπικότητά του. Το 387 ο Πλάτων βρίσκεται και πάλι στην πατρίδα του όπου ιδρύει την Ακαδημία της φιλοσοφικής σχολής του, η οποία πήρε την ονομασία της από τον χώρο στον οποίο βρισκόταν το ιερό του ήρωα Ακάδημου. Το 347 επισφραγίζεται η ζωή του, με ήρεμο θάνατο και θάβεται στην Ακαδημία όπου δίδασκε.

«Η Ακαδημία».

Η ίδρυση της Ακαδημίας αυτής, αποτελεί καθίδρυμα φιλοσοφικής έρευνας και παιδείας. Η Ακαδημία αυτή ακόμα, έμελλε να αποτελέσει μέγιστο γεγονός στην ιστορία της φιλοσοφίας και της επιστήμης και έμμεσα της πολιτικής. Ο Πλάτωνας δίδαξε σ' αυτή επί 40 περίπου χρόνια και πάντοτε προφορικά. Κοντά του μαθήτευσαν

και συνεργάστηκαν με την Ακαδημία του προικισμένοι και δημιουργικοί άνδρες. Ακόμα, η Ακαδημία, εκτός από τον κάδο της φιλοσοφίας, σπουδαία έρευνα έκανε και στο πεδίο των μαθηματικών με καίριες ανακαλύψεις στη γεωμετρία προπάντων. Επίσης, υπήρξε σπουδαστήριο πολιτικής επιστήμης αλλά και θεωρίας του δικαίου. Διαπιστώνουμε λοιπόν, πως τα ενδιαφέροντα της Ακαδημίας, δεν περιορίζονταν μόνο στην φιλοσοφία με τη στενή έννοια αλλά επεκτείνονταν στις επιστήμες.

Για τους ανά τους αιώνες αναγνώστες του ο Πλάτων υπήρξε σημαντικός κυρίως ως ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσοφικούς συγγραφείς. Αλλά για τον ίδιο το κύριο έργο του θα πρέπει να ήταν η ίδρυση και η οργάνωση της Ακαδημίας. Επιπλέον, γνωρίζουμε πως η Ακαδημία χωρίζονταν σε τρεις περιόδους : 1) Την περίοδο της αρχαίας Ακαδημίας (387-250 π.Χ.), 2) Την περίοδο της μέσης Ακαδημίας (250-160 π.Χ.), 3) Την περίοδο της νεώτερης Ακαδημίας ή της «Εκλεκτικής». Το τέλος αυτής της λαμπρής Ακαδημίας, έρχεται το 529 μετά από εννέα αιώνες λειτουργίας, αφού την έκλεισε ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός, ενώ βρισκόταν ήδη σε πλήρη παρακμή. Σύμφωνα με μια παλιά παράδοση, στην είσοδο της Ακαδημίας υπήρχε η επιγραφή: «αγεωμέτρητος μηδείς εισίτω» (ας μην εισέλθει κανείς που αγνοεί τη γεωμετρία).

«Σωκράτης και Πλάτων».

Ο Πλάτων στάθηκε οπαδός πολύ δημιουργικός και πολύ πιστός μαθητής του Σωκράτη. Ποτέ δεν έπαψε να βάζει την ηθική σαν πρώτο θέμα των φιλοσοφικών θεωριών. Σ' όλα του τα έργα ο Πλάτων, μιλά για λογαριασμό του Σωκράτη. Ωστόσο, από τη σωκρατική θεωρία ξέφυγε σ' ένα σημείο. Επειδή είχε πολλή φαντασία και έντονη ποιητική διάθεση, ανέβασε ξανά τη φιλοσοφία απ' τη γη στον ουρανό. Εξάντλησε με πολλές ερμηνείες την κοσμοθεωρία του και διέσπασε θα μπορούσαμε να πούμε τη φιλοσοφική του έρευνα σε πολλά πράγματα. Παρ' όλα αυτά, διαπιστώνουμε πως έδειξε μεγάλη πνευματική τόλμη. Διακρίθηκε για τη σοφία του και επιδίωξε να δώσει πρωταρχική σημασία στην ηθική. Ήξερε οτιδήποτε έγραψαν πριν απ' αυτόν οι φιλόσοφοι και μελέτησε αρκετούς απ' αυτούς, όπως επίσης εξέτασε ξανά, με δικό του τρόπο, κάθε φιλοσοφικό θέμα και διατύπωσε δικές του απόψεις. Με βάση τον βίο και τη σκέψη του Σωκράτη, ο Πλάτων ανέπτυξε ένα βαθύ και πολυσχιδές φιλοσοφικό σύστημα.

«Η φιλοσοφία του Πλάτωνα».

Ξεκινώντας, θα αναφερθώ ονομαστικά, στα εποικοδομητικότερα φιλοσοφικά επιτεύγματα του Πλάτωνα, έτσι όπως αυτά ταξινομούνται κατά κλάδους της φιλοσοφίας.

Α. “Αρετολογία” και ψυχολογία.

Β. Πολιτειολογία.

Γ. Οντολογία και διαλεκτική.

Δ. Άλλοι κλάδοι της φιλοσοφίας. Γενικά, η πλατωνική φιλοσοφία είναι ιδεοκρατική. Εισάγει δηλαδή τη θεωρία των ιδεών. Η σκέψη του έχει λογικές, επιστημολογικές και μεταφυσικές πλευρές αλλά το βασικό της κίνητρο είναι ηθικό. Στηρίζεται ενίοτε σε εικασίες και στον μύθο και το ύφος της είναι πολλές φορές αλληγορικό. Κατά βάση όμως, ο Πλάτων είναι ορθολογιστής και πιστεύει ακράδαντα στην πρόταση ότι η λογική πρέπει να ακολουθείται οπουδήποτε και αν οδηγεί. Έτσι, το βασικό κέντρο της πλατωνικής φιλοσοφίας είναι μια ορθολογιστική ηθική.

Τώρα, όσον αφορά τις ιδέες, είναι για τον Πλάτωνα γενικοί και αιώνιοι τύποι των πραγμάτων που γίνονται αντιληπτοί μόνο με τη λογική και όχι με την αίσθηση. Τα αισθητά τα θεωρεί είδωλα των ιδεών. Έτσι, αναγνωρίζει δύο κόσμους, τον αισθητό, ο

οποίος συνεχώς μεταβάλλεται και βρίσκεται σε ασταμάτητη ροή, και το νοητό, τον αναλλοίωτο, δηλαδή τις ιδέες οι οποίες υπάρχουν σε τόπο επουράνιο.

«Η φιλοσοφία του Πλάτωνα για την ψυχή».

Στην ψυχή ο Πλάτωνας διακρίνει τρία μέρη, το λογιστικό, το θυμοειδές και το επιθυμητικό. Γι' αυτό και αναγνωρίζει τρεις αρετές : τη σοφία, την ανδρεία και τη σωφροσύνη, η καθμία απ' αυτές αντιστοιχεί και σε ένα από τα τρία μέρη της ψυχής. Τις τρεις αυτές αρετές τις παραλληλίζει με τις τρεις χορδές της λύρας, την υπάτη, τη μέση και τη νήτη. Αλλά οι τρεις αυτές αρετές πρέπει να αναπτύσσονται αρμονικά, ώστε το λογιστικό, που είναι το λογικό, ως θείο να κυβερνά, το θυμοειδές, που είναι καθαρά το ψυχικό, το συναισθηματικό, να υπακούει σ' αυτό ως βοηθός, και τα δύο μαζί να διευθύνουν το επιθυμητικό, που είναι η όρεξη, ο πόθος, για να μην επιχειρεί να άρχει αυτό, αφού είναι το πιο άπληστο και το κατώτερο μέρος της ψυχής. Από την αρμονική ανάπτυξη των τριών αυτών αρετών αποτελείται η δικαιοσύνη, η οποία είναι αρμονία των τριών άλλων αρετών.

Στην τριμερή αυτή διάκριση της ψυχής, ο Πλάτωνας υποστήριξε πως θα πρέπει να αντιστοιχεί η διαστρωμάτωση της ιδανικής πολιτείας σε τρεις τάξεις: στους κοινούς πολίτες που καθοδηγούνται στις πράξεις τους από το επιθυμητικό τμήμα της ψυχής τους, στους φύλακες, των οποίων η συμπεριφορά κυριαρχείται από το θυμοειδές τμήμα της ψυχής τους, και στους φιλοσόφους, που ζουν σύμφωνα με τις αρχές και τις υποδείξεις του λογιστικού τμήματος της ψυχής τους. Τα μέλη αυτών των τριών τάξεων είναι προορισμένα στη ζωή τους να εκτελούν μια συγκεκριμένη αποστολή για το καλό της πολιτείας.

Έργο των κοινών πολιτών, που εντάσσονται στην κατώτερη τάξη, είναι η παραγωγή των υλικών αγαθών που χρειάζονται τα μέλη της πολιτείας για τη συντήρησή τους. Δηλαδή ασχολούνται κυρίως με χειρωνακτικές εργασίες όπως για παράδειγμα, η γεωργία. Οι φύλακες, που ανήκουν στη μεσαία τάξη, έχουν ως αποστολή τη διασφάλιση της τάξης και της καλής λειτουργίας της πολιτείας, καθώς και την προστασία της από εξωτερικούς και εσωτερικούς εχθρούς. Οι φιλόσοφοι τέλος, που αποτελούν την ανώτερη, την άρχουσα τάξη, είναι επιφορτισμένοι με τη διακυβέρνηση της πολιτείας.

Ακόμα, επειδή και η πόλη αποτελεί μία μεγέθυνση του ανθρώπου, διακρίνει και σ' αυτήν τρία γένη: το βουλευτικό, το πολεμικό και το χρηματικό τα οποία αντιστοιχούν προς τα τρία μέρη της ψυχής.

Μέρη της ψυχής : Λογιστικόν, Θυμοειδές, Επιθυμητικόν.

Αρετές : σοφία, ανδρεία, σωφροσύνη.

Τάξεις : φιλόσοφοι, φύλακες, δημιουργοί.

«Η αθανασία της ψυχής».

Όσον αφορά την αθανασία της ψυχής και τις μεταθανάτιες ανταμοιβές και ποινές, ο Πλάτωνας δείχνεται κάπως επιφυλακτικός. Ούτε τις αποκρούει, μα ούτε και επιμένει πως γίνονται τέτοια πράγματα μετά το θάνατό μας. Μπορούμε όμως να συμπεράνουμε από μερικά χωρία των Νόμων και του Φαίδωνα του Πλάτωνα, όπως επίσης κι από τη θεωρία του για την ποινή (που τη δέχεται σαν εξαγνισμό, σαν εξιλέωση, ενώ τον εξαγνισμό τον θέλει ως θεραπεία της ψυχής), πως παραδεχόταν με τον τρόπο του, τη θεωρία των μεταθανάτιων τιμωριών και ανταποδόσεων. Έτσι, για να παραδέχεται τις μεταθανάτιες τιμωρίες και ανταποδόσεις (αν έκανες το καλό θα αμειφθείς, αν έκανες το κακό θα κολασθείς) πίστευε και στην αθανασία της ψυχής.

«Η θεωρία των ιδεών».

Πολλοί φιλοσοφικοί ορισμοί δόθηκαν για την «ιδέα». Που σημαίνει κίνηση, ενέργεια αυτοδύναμη, ξεχωριστή η οποία δεν επηρεάζεται και δεν κατευθύνεται από πουθενά. Σημαίνει ένα είδος που μένει πάντα το ίδιο. Στο σύστημά του αυτό, η ύψιστη ιδέα του αγαθού, του καλού, γίνεται ένα με το Θεό. Ο Θεός, μας λέει ο Πλάτωνας, δημιούργησε τον κόσμο για να υπάρχουν οι ιδέες ως παραδείγματα. Η ψυχή μας υπήρχε πριν γεννηθούμε, όμως με τη γέννησή μας αυτή εισήλθε στο σώμα μας και δεσμεύτηκε μέσα του. Το σώμα μας λοιπόν, θεωρείται ο τάφος της ψυχής μας. Εφόσον δηλαδή η ψυχή είδε τις ιδέες επειδή υφίσταντο πριν από το σώμα, τις θυμάται, καθώς βλέπει τον φθαρτό γήινο κόσμο, ο οποίος είναι μια αντανάκλαση, μια λειπή αποτύπωση των ιδεών, ένα απείκασμα. Τα αισθητά πράγματα δεν είναι τίποτε άλλο παρά απατηλές εικόνες των αισθήσεών μας, σε αντίθεση με τις ιδέες οι οποίες είναι άυλες οντότητες, που μένουν αναλλοίωτες και αιώνια σταθερές υπάρξεις και συνιστούν την αληθινή πραγματικότητα. Οι ιδέες λοιπόν, είναι τα όντως όντα, τα πραγματικά όντα, που η ύπαρξή τους δε μεταβάλλεται ούτε καν επηρεάζεται από τις μεταβαλλόμενες μέσα στο χρόνο και στο χώρο συνθήκες. Για να μπορέσει όμως να δει τέλεια και ολοκάθαρα η ψυχή μας τις ιδέες, πρέπει να πάψει να ζει το σώμα. Μετά το θάνατο του σώματος η ψυχή περνά από διάφορες φάσεις («μετενσωματώσεις ή μετενσαρκώσεις»), ώσπου ν' απαλλαγεί τελικά από τα σωματικά δεσμά.

«Περί της σημασίας των γενικών όρων».

Μια από τις ταξινομήσεις των λέξεων είναι η διάκρισή τους σε επιμέρους και σε γενικούς όρους. Τους επιμέρους όρους τους χρησιμοποιούμε, προκειμένου να δηλώσουμε συγκεκριμένα, ατομικά προσδιορισμένα αντικείμενα ή γεγονότα. Αντίθετα, οι γενικοί όροι, δεν αναφέρονται σε συγκεκριμένα ατομικά αντικείμενα ή γεγονότα. Ο γενικός όρος, μας λέει ο Πλάτωνας, δεν έχει σχέση με τα συγκεκριμένα αντικείμενα, δεν επηρεάζεται από αυτό. Το γεγονός ότι, σύμφωνα με την περί ιδεών θεωρία του Πλάτωνα, οι γενικοί όροι αναφέρονται στις ιδέες, που, όντας στον ουρανό, βρίσκονται έξω απ' τη φθορά του χρόνου, εξηγεί γιατί αυτοί διατηρούν το νόημά τους αλώβητο, μολονότι τα αντίστοιχα αισθητά πράγματα που παρατηρούμε γύρω μας μεταβάλλονται, φθείρονται και ενίοτε καταστρέφονται.

«Η γνώση ως ανάμνηση».

Κατά τον Πλάτωνα, μετά την περιπλάνηση της ψυχής μας στους ουράνιους τόπους, γνώρισε τις ιδέες και συντελέσθηκε το γεγονός της φυσικής μας γέννησης. Τότε η ψυχή μας εισήλθε στο σώμα μας. Το γεγονός αυτό στάθηκε η αιτία, ώστε να ξεχάσουμε τις ιδέες. Στη συνέχεια η λήθη αυτή παγιώθηκε, και η ψυχή μας άρχισε να τροφοδοτείται με αντίγραφα των ιδεών. Το δυστύχημα κατά τον Πλάτωνα όμως, δεν είναι η πλάνη μας η ίδια, αλλά το γεγονός ότι δεν έχουμε συνειδησή της. Επειδή έχουμε ξεχάσει τις ιδέες, δεν συνειδητοποιούμε ότι αυτά που βλέπουμε με τις αισθήσεις μας είναι απατηλές εικόνες των πραγμάτων και πιστεύουμε ότι είναι τα αληθινά όντα.

«Η παιδεία».

Ο Πλάτωνας θεώρησε ακόμα πολύ σημαντικό παράγοντα για την ιδανική πολιτεία, την παιδεία. Σύμφωνα με τη θεωρία του λοιπόν υποστηρίζει τα εξής: Οι νέοι που από τα μέρη της ψυχής τους επικρατέστερο είναι το επιθυμητικό, θα περιοριστούν στην εκμάθηση πρακτικών τεχνών. Έτσι, με το εφόδιο της πρακτικής τέχνης θα ενταχθούν στην τάξη των κοινών πολιτών, που κύριο μέλημά τους θα είναι να παράγουν υλικά αγαθά απαραίτητα για τη διαβίωση των πολιτών. Τώρα οι νέοι που στην ψυχή τους πρώτη θέση κατέχει το θυμοειδές τμήμα, θα διδαχθούν τα μαθηματικά και τις άλλες

επιστήμες. Αυτή τους η μόρφωση, θα τους καταστήσει ικανούς να ασχοληθούν με τη σωστή λειτουργία και την ασφάλεια της πολιτείας. Τέλος, οι νέοι στους οποίους από τα τρία τμήματα της ψυχής το πιο αναπτυγμένο είναι το λογιστικό, θα εξαντλήσουν όλα τα περιθώρια της παιδείας. Δηλαδή, πέρα από τη σπουδή των επιστημών, θα διδαχθούν τη φιλοσοφία, την ανώτατη μορφή γνώσης. Το γεγονός αυτό, θα τους εντάξει στην κορυφαία τάξη, στην οποία ανήκει το προνόμιο της διακυβέρνησης της πολιτείας.

«Οι πολιτικές αντιλήψεις του Πλάτωνα».

Είναι γνωστό ότι ο Πλάτωνας αφιέρωσε ένα μέρος της φιλοσοφίας του στην πολιτική. Οι αντιλήψεις του ήταν αριστοκρατικές, ανάλογες με της καταγωγή και την ανατροφή του. Οι αντιδημοκρατικές του αντιλήψεις βέβαια, αποδίδονται στην εχθρική στάση της αθηναϊκής δημοκρατίας απέναντι στους φιλοσόφους, και ιδιαίτερα απέναντι στον πολυαγαπημένο του δάσκαλο, Σωκράτη. Εκτός απ' το διαχωρισμό της ψυχής που έκανε, και τη διαστρωμάτωση, όπου για παράδειγμα οι πολεμιστές και οι τεχνίτες, δεν θα' χουν ατομική ιδιοκτησία, αλλά θα μοιράζονται τα πάντα και θα υπάρχει ισότητα, έτσι θεώρησε πως η ιδανική πολιτεία δεν χρειάζεται ούτε ποιητές, ούτε ζωγράφους, ούτε μουσικούς, γιατί κατά τον Πλάτωνα, διαφθείρουν τα ήθη.

«Οι φιλόσοφοι-βασιλείς στην εξουσία».

Ακόμα, ο Πλάτωνας υποστήριξε πως το καλύτερο για την ιδανική πολιτεία, είναι να τη διοικούν οι σοφοί. Θεωρούσε λοιπόν, πως όταν οι φιλόσοφοι βασιλέψουν και οι βασιλιάδες φιλοσοφήσουν, μόνο τότε θα ευτυχήσουν οι λαοί. Το δικαίωμα να διοικήσουν οι φιλόσοφοι, ο Πλάτωνας το αντλεί απ' το γεγονός ότι αυτοί μόνο απ' όλους τους ανθρώπους, χάρη στη φιλοσοφία που διδάχθηκαν, είναι κάτοχοι των ιδεών. Θεωρεί λοιπόν, πως δεν υπάρχουν καταλληλότεροι από την τάξη των φιλοσόφων για να κυβερνήσουν την πολιτεία σωστά. Και αυτό, για τι αφού γνωρίζουν τις ιδέες, είναι σε θέση να ξέρουν το ηθικά σωστό, ποια ουσιαστικά είναι η δικαιοσύνη, ποιες είναι οι αξίες πάνω στις οποίες πρέπει να εδράζεται η ζωή της πολιτείας. Άρα λοιπόν, οι φιλόσοφοι είναι σε θέση να πράξουν ό,τι υπαγορεύει η ηθική γνώση, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους ανθρώπους που δεν μπορούν να ξεχωρίσουν το ηθικά σωστό και δίκαιο και δεν ξέρουν τι πρέπει να πράξουν. Επομένως, το μόνο που τους μένει είναι να ακούν τις υποδείξεις των φιλοσόφων.

«Η διαλεκτική και η ηθική του Πλάτωνα».

Τη μέθοδο της ανυψώσεως ως τις ιδέες ο Πλάτωνας την ονομάζει διαλεκτική. Η διαλεκτική διακρίνει το βάθος από την επιφάνεια, το ατέλειωτο από το πρόσκαιρο, το άφθαρτο από το φθαρτό. Με τη βοήθεια αυτής της διαλεκτικής, ο Πλάτωνας δημιούργησε μια απόλυτη ηθική. Η ηθική του αποτελεί, είπαν, «Μίμηση του Θεού». Δηλαδή, τα καθήκοντα του ανθρώπου είναι να γίνει όσο μπορεί όμοιος με τον Θεό. Και αυτό, γιατί στον Θεό βρίσκονται οι ιδέες του αληθινού, του μεγάλου, του δυνατού, του δίκαιου. Ο άνθρωπος οφείλει να πραγματοποιεί ανάλογα με τις ικανότητές του (σχετικά), τις ιδέες, τις οποίες ο Θεός πραγματοποιεί με την παντοδυναμία του (απόλυτα). Ο Θεός είναι δίκαιος. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να είναι ο δίκαιος, μπορεί όμως να είναι ένας δίκαιος. Γιατί δικαιοσύνη, θα πει καλό, αγαθό, αλήθεια, μεγαλείο. Είναι ισχυρή η δικαιοσύνη όταν αποτελεί δύναμη που διατηρεί, αντίθετα, με την αδικία, που αποτελεί δύναμη που καταστρέφει. Έτσι η δικαιοσύνη γίνεται αιώνια, δεν αλλάζει ποτέ. Κατά τον Πλάτωνα λοιπόν, ο προορισμός του ανθρώπου είναι να ενεργεί δίκαια, μ' όλες τις σημασίες της λέξεως δικαιοσύνη.

Ο περίφημος «πλατωνικός έρωτας».

Ο Πλάτωνας, δέχεται τον έρωτα σαν μια από τις εφαρμογές της ηθικής. Θεωρεί λοιπόν, πως όπως όλων των πραγμάτων, έτσι και του έρωτα η ιδέα υπάρχει μέσα στον Θεό. Βρίσκεται στον Θεό καθαρή κατάσταση, δηλαδή χωρίς να ανακατεύεται καθόλου με την ιδέα της ηδονής, γιατί ουσιαστικά η ηδονή είναι εφήμερη, παροδική, φθαρτή. Ο έρωτας όμως που βρίσκεται στον Θεό είναι μονάχα η γεμάτη πάθος θεωρία για το κάλλος, για το φυσικό και ηθικό κάλλος. Θα μοιάσουμε λοιπόν με τον Θεό μόνο αν αγαπάμε το κάλλος κατά τέτοιο τρόπο και χωρίς διέγερση, δίχως αισθησιακό πόθο αποκλειστικά. Όπως υπογραμμίζει ο Πλάτωνας, ο έρωτας είναι η ορμή να μάθουμε και να γνωρίσουμε. Όπως ένας ερωτευμένος οδηγείται στο πρόσωπο που αγαπά, έτσι και η ψυχή αγαπά τις ιδέες, που είδε όταν υπήρχε πριν από το σώμα. Ο έρωτας τονίζει ο Πλάτωνας, φουντώνει στην ψυχή όταν νοιώθοντας τα σωματικά πράγματα, θυμάται τις ιδέες, με τις οποίες μοιάζουν κάπως. Τέλος, ο Πλάτωνας επισημαίνει πως ο έρωτας δεν είναι κτήση, μα τάση για κτήση.

«Τα έργα του Πλάτωνα».

Ευθύφρων, Απολογία Σωκράτους, Κρίτων, Φαίδων, Κρατύλος, Θεαίτητος, Σοφοκλής, Πολιτικός, Παρμενίδης, Φίληβος, Συμπόσιον, Φαίδρος, Αλκιβιάδης, Ίππαρχος, Ερασταί, Χαρμίδης, Λάχης, Λύσις, Ευθύδημος, Πρωταγόρας, Γοργίας, Μένων, Ιππίας Μείζων, Ιππίας Ελάσσων, Ίων, Μενέξενος, Πολιτεία, Τίμαιος, Κριτίας, Νόμοι και Επινόμις.

Τα έργα παρετέθησαν με την παραδοσιακή τους σειρά, ενώ παραλείπονται μερικά που θεωρούνται ως νόθα.

Τα έργα του είναι σχεδόν όλα γραμμένα σε διαλογική μορφή.

Όσον αφορά τους διαλόγους, δεν περιορίζονται μόνο στη σοβαρή συζήτηση. Διανθίζονται με περιγραφές απ' την καθημερινή ζωή, την αγορά, τα γυμναστήρια, τα συμπόσια. Δε λείπουν επίσης και παραστατικές σκηνές ζωντανής επικοινωνίας: εκδήλωση συναισθημάτων, ζωηρές αντεγκλήσεις, εύθυμες παρατηρήσεις, ακόμη και πειράγματα ή αστεία μεταξύ των συνομιλητών.

«Οι επιδράσεις του Πλάτωνα στους μετέπειτα αιώνες».

Η μεταγενέστερη του Πλάτωνα φιλοσοφία, της Ελλάδας και της Ευρώπης τουλάχιστον, έχει τόσο καίρια επηρεαστεί από τη φιλοσοφία του ή και από το θρύλο του ακόμα, ώστε πρέπει μάλλον να χαρακτηριστεί ως μεταπλατωνική. Ένας Άγγλος φιλόσοφος γράφει πως οι μεταγενέστεροι του Πλάτωνα φιλόσοφοι μοιάζει να έγραψαν με τα έργα τους υποσημειώσεις απλώς στα έργα του. Ένας άλλος Γάλλος φιλόσοφος τονίζει την κυριαρχική παρουσία ή έστω ανταύγεια της πλατωνικής φιλοσοφίας σε ολόκληρο το Μεσαίωνα, στην Αναγέννηση και στους Νεότερους χρόνους. Ο Πλάτωνας κατά τον Γερμανό φιλόσοφο Καρλ Γιάσπερς, θεωρείται ο πρώτος από τους τρεις θεμελιωτές του φιλοσοφείν (Πλάτωνας, Αυγουστίνος, Καντ). Ακόμα, πολλοί μεταγενέστεροι φιλόσοφοι βασίστηκαν στον Πλάτωνα και στις θεωρίες του και τέλος, δεν μπορούμε να παραλείψουμε τις επιδράσεις της φιλοσοφίας του στην πολιτική σκέψη και δράση, άμεσα ή έμμεσα.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία.

- 1) Εκπαιδευτική Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια - Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό. Εκδοτική Αθηνών.
- 2) Εγκυκλοπαίδεια «Το Βήμα» - Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα.
- 3) Άπαντα Πλάτωνος – Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων.
- 4) Πλάτωνος Πολιτεία – Χρήστος Χρηστίδης. Εκδόσεις Μπ. Γρηγόρη.

- 5) A.E. Taylor, «Πλάτων, ο Άνθρωπος και το Έργο του», εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 1991.
- 6) Κ. Τσάτσος, «Η Κοινωνική Φιλοσοφία των Αρχαίων Ελλήνων», εκδ. Εστίας, 1970.
- 7) Alexandre Koure, «Φιλοσοφία και Πολιτεία-Εισαγωγή στην ανάγνωση του Πλάτωνα», εκδ. Αλεξάνδρεια, 1990.
- 8) W.K.C. Guthrie, «Οι Έλληνες φιλόσοφοι», εκδ. Δ.Ν.Παπαδήμα, 1987.
- 9) Plato, Modern Studies in Philosophy. Συλλογή κριτικών Δοκιμίων διάφορων πλατωνιστών. Τόμοι I, II. Anchor Books, New York 1970.
- 10) Victor Goldschmidt, «Ο Πλατωνισμός και η Σύγχρονη Σκέψη», εκδ. Αναγνωστίδη. Μελέτη των επιδράσεων της πλατωνικής φιλοσοφίας στη νεότερη σκέψη.